

mr. sc. **Damir HALILAGIĆ**, dipl. ing.geol.
JP Elektroprivreda BiH d.d.-Sarajevo,
Zavisno društvo Rudnici „Kreka „ d.o.o.-Tuzla
Rudnik "Šikulje" u Lukavcu

DŽAMIJA U BOKAVIĆIMA

Apstrakt: u radu su izneseni podaci o džamiji sela Bokavići, opština Lukavac, Tuzlanski kanton. Njena izgradnja i rekonstrukcija u periodu od više od devedeset godina, kao i imami koji su obavljali dužnost u proteklom vremenu, a manje su poznati javnosti.

Ključne riječi: džamija, Bokavići, imami

Naseljeno mjesto Bokavići teritorijalno pripadaju općini Lukavac, Tuzlanskom kantonu. Sa juga zauzimaju cijelom dužinom obalu vještačkog jezera Modrac, zapadnu stranu zatvara rijeka Spreča sa branom Modrac. Istočna strana graniči sa gradom Tuzla, odnosno MZ Kiseljakom i Bosanskom poljanom dok sjeverni zahvata Bokavićko polje u dolini rijeke Jale i granica predstavlja magistralna cesta Tuzla- Doboj. Međutim u katastralnom pogledu MZ Bokaviće u ovom dijelu je i preko tog magistralnog puta. Pronađeni depo iz bakrenog doba svjedoči da je naselje vrlo staro. Prvi put se spominje u turskim pisanim dokumentima 1512 i kasnije u popisima.²

O vjerskom životu na području Bokavići po dostupnim podacima datiranim iz perioda XVI vijeka odnosno osvajanjem osmanlija. Na osnovu podataka austrougarskog popisa iz 1879, 1885 i 1895 godine može se vidjeti da je u ovom mjestu evidentiran samo jedan mekteb, međutim pouzdano se zna da su postojala još dva mekteba³ i u popisu iz 1910 spominju se tri nenastanjena objekta. Međutim zna se da su ova dva počela da egzistiraju nakon 1885. Ovi mektebi nisu bili vakufi. Jedan je bio u zaseoku Hodžići, pretpostavlja se da je on bio najstariji, drugi u zaseoku Halilagići i oni su egzistirali u periodu do

² Tuzla i njena okolina u XVI vijeku, Adem Hadžić, Sarajevo 1975

³ Razgovori sa mještanima Bokavića obavljani u periodu od decembra 2017 do aprila 2018 godine nakon džuma namaza i to sa: Halilagić Idriz (1932.), Halilagić hadži Ibrahim, Arapčić Jakub (1939.), a u kućnoj posjeti Arapčić Fikret (1935.)

poslije drugog svjetskog rata. Dok je treći bio u haremu današnje džamije, koji je postojao do 1950 godine. Mekteb koji se nalazio u Hodžićima bio je na prostoru zvano Guvno, a u Halilagićima na trenutnoj parceli vlasnika Halilagić B. Sadika. U njima je se vršila mektebska nastava djece i klanjane teravije za vrijeme Ramazana, navodno je i održano nekoliko analfabetskih kurseva za vrijeme poslije prvog svjetskog rata. To su obavljali domaći stanovnici Hodžić Zejćir i Bećir, Arapčić Haso, Halilagić Meho. Zgrade mekteba su pedesetih godina oborene i prodane, a novac je investiran u školski objekat u Bokavićima. U tom periodu mnoge zgrade mekteba su pretvorene u školske objekte, međutim u Bokavićima je pravljena nova škola koja je otvorena 1959/60, ali je interesantno da je zbog rušenja ovih zgrada vođen i sudski spor pred sreskim sudom u Tuzli 1954. god. protiv sudionika koji su izvršili rušenje. Presuda je glasila da se uvažava žalba na prvostepenu presudu za Halilagić Mustafu, Džemu, Pašagu i odredi 6 mjesecni zatvor dok je Halilagić Bajri, Čajić Arifu, Reši i Jusufu izrečena kazna od 24.000 dinara da plate u roku od mjesec dana⁴ zbog kako je navedeno da su sa dvije zgrade opšte narodne imovine skinuli prozore i vrata i odnijeli da bi pribavili imovinsku korist.

Do polovine pedesetih godina XX vijeka po svom ustrojstvu kako administrativnom tako i vjerskom Bokavići su pripadali tuzlanskoj opštini odnosno srezu. Pa je tako džemat Bokavići pripadao Imamatu Tuzla, a poslije 1955 godine IZ Medžlisa Puračić kojem i danas pripada, odnosno općini Lukavac. Možemo kazati da je se do tog period Bokavići zbog svog specifičnog geografskog položaja naslanjao na Tuzlu a poslije na Lukavac, izgradnjom infrastrukturnih objekata (mostova) koji su ga vezali za Lukavac.

Prva džamija u Bokavićima izgrađena je u periodu 1924 – 1928 god. (slika 1. i 2)⁵. U periodu od 1922. god. trajala je inicijativa mještana da se dobrovoljnim priložima sakupi novac za njenu izgradnju. Među inicijatorima je bio Arapčić Meho, veću finansijsku pomoć je dao Halilagić Ibrahim i Meho, muhtar sela. Naravno i ostali imućniji stanovnici porodica Hodžić, Čajić, Šubić, Selimović su se uvakufili u ovu džamiju. Prije izgradnje džamije mještani su odlazi na džuma namaz u okolna sela (Poljice, Priluk) ili u Tuzlu. Međutim dobrovoljnim priložima nisu samo učestovali domaći stanovnici već i neki tuzlanski imućniji građani, među kojima se ističe Mehmed Morankić znan kao Trobeg. On je za izgradnju džamije učestovao finansijski ali je i darivao sa prvim ćilimom koji je dopremljen iz Makedonije i bio je urađen da se zastre preko čitave džamije. Po svjedočenju starijih mještana u krovne grede upisano je

⁴ Dokument o presudi u vlasništvu Seada sina Pašage Halilagića; Sreski sud u Tuzli, br. 603/54. Tuzla 13.12.1954. god.

⁵ Vlasnik slika rahmetli Fehim Čajić iz Bokavića.

rođenje Mehmeda H. Arapčića koji se rodio u maju 1928 godine ali tačan datum otvaranja džamije nije se mogao ustanoviti. Parcelu za izgradnju džamije je uvakufila Džemila Arapčić rođ. Hodžić, zamjenom trenutne parcela sa porodicom Saletović. Čitav džamijski prostor je ograđen, kao i harem u sklopu džamije u katastarskom planu označene su kao parcele zvane Živac br. 486,487 i 488 KO Bokavići.

Bokavićka džamija je zidana ciglom tzv. bukinjskom 30-tkom koja je dopremana volovskim kolima iz Tuzle, veličina džamije je bila 8x9 (vanjske dimenzije), a 8x7 unutrašnje (56 m³) i pokrivena je na četiri vode sa crijepom. Unutrašnjost joj je bila jednostavna, ugrađen mihrab u zid, čurs, minber i mahfil su bili drveni skromne izrade. Nosač mahfila je bila željezna šina i zauzimao je prostor oko 20 m³. Unutrašnjost je bila oslikana cvijetnim detaljima u više boja, slično kao i neke tuzlanske džamije. Munara je bila visine 24 m i ona je zidana ciglom. Na proklanjanju džamije skupilo je se dosta svijeta, kako domaćeg stanovništva tako i tuzlanskih vjerskih dužnosnika i donatora džamije. Za vrijeme otvorenje džamije desio se jedan događaj ili anegdota. Prilikom otvorenja džamije, a sve novo i lijepo imenovani Trobeg je kazao, a u narodu je bio poznat kao šaljivčija, "Ko vam kupio ovoliki ćilim, kuća mu izgorila". U toj njegovoj šali jedan od Bokavljana je napao Trobega, te ga trojica jedva savladaše, pa mu objasniše da se šali i da je on kupio ćilim.⁶

Početak šezdesetih godina dograđena je veranda i prvobitno je bila pokrivena crijepom (slika 1). 1968 godine je veranda renovirana i umjesto krova urađena je terasa koja se koristila za vrijeme proslava mevluda. Munara je 1972. godine obnovljena i podignuta za još 6 metara pa je bila visoka 32 m. U istom periodu je dovedena voda i izgrađena abdesthana i gasulhana sa obližnjeg izvora Živac. Ove aktivnosti je vodio tadašnji imam rahmetli Šaban ef. Omerkić.

⁶ Razgovor obavljen sa Hodžić Sadudinom dana 4.4. 2018. koji je kazao da mu je anegdotu ispričao sekretar MIZ Tuzla u to vrijeme gosp. Mehmed Smailbegović prilikom posjeta njegovom ocu, prof. Šabanu Hodžić

Slika 1. Džamija Bokavići zima 1968/9.

Slika 2. Odlazak hadžija na hadž 1965 godine ispred džamije Bokavići.

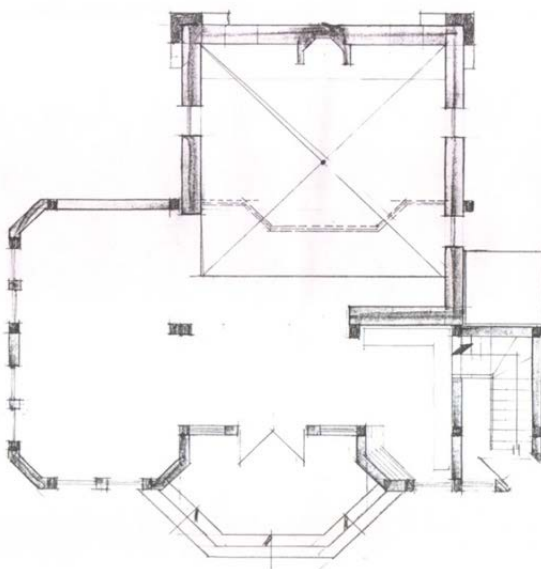
Džamija je rekonstruisana i dograđena u periodu avgust i novembar 2000. godine (slika 3.). Stara džamija je ostala sa dodatim novim prednjim dijelom koji je povećao dimenzije. (slika 4). Dimenzije džamije su sada 12,2x15,3 m. Munara je takođe obnovljena i podignuta za još jedan šerefet tako da je ukupna visina sada 42 metra, sa dva šerefeta. Donji dio ćupa je ojačan betonskom stopom a novi dograđeni dio je se izlio od betona. Sve aktivnosti je oko rekonstrukcije vodio je sadašnji imam Mujo ef. Butković i džematski odbor.

Pored džamije postojala je stara gashulhana i abdestana, dimenzija 3x5,5, pokrivena na dvije vode, koja je srušena a napravljen je novi pomoćni objekat u kome se nalazi abdesthana, garaža i ostava. Navedeni stari mekteb je bio pored

sadašnjeg ulaza u harem lijevo pored puta. Vakufska kuća u kojoj su živjeli imami izgrađena je pedesetih godina XX vijeka. Ova kuća se sastoji od prizemlja i sprata, dimenzija 7x10, pokrivena na četiri vode crijepom. Prvobitno je u prizemlju bila prodavnica, a danas se nalaze mektebska učionica i jedna soba koju koristi imamova porodica. Na spratu se nalazi stan u kome su živjele prethodne, a i danas živi imam sa svojom porodicom. U posljednjih par godina na njoj je izvršena rekonstrukcija stolarije i uvedeno je centralno grijanje. Džamija nema centralno grijanje, već podno grijanje električnim grijačima hasurama.

U 2017 godini u haremu džamije je podignuto spomen obilježje palim borcima i šehidama Mjesne zajednice Bokavići u proteklom ratu odbrambeno – oslobodilačkom ratu 1992 – 1995 god. Za odbranu BiH u proteklom ratu iz MZ Bokavići svoje živote su položili šestorica šehida boraca Armije BiH:

Halilagić Zijad, Čeliković Elvir, Jaranović Faik, Hodžić Bajro, Hodžić Mevludin i Poljić Ramiz. Navesti ću da je u proteklih devedeset godina iz džemata Bokavići svoju petu dužnost – odlazak na hadž obavilo 47 džematlija i džematlijki⁷.

Slika 3. Tlocrt osnove rekonstrukcije džamije

⁷ Prvi poznati hadžija iz Bokavića je Arapčić Meho, koji je na hadž išao između 1920 – 1925 god., da li je neko prije njega išao nemamo saznanja.

Slika 4. Današnji izgled džamije sa spomen obilježjem palim borcima i šehidima u haremu

Mezarluci (grobља)

U Bokavićima su trenutno aktivna i koriste pet mezarluka i jedno staro mezarje, dok su dva stara mezarja uništena. U prethodnom periodu je egzistiralo tri mezarja (do pred drugi svjetski rat). Današnji mezarluci egzistiraju u zaseocima Halilagići, Čajići, kod džamije, Tutljevac, pored njega staro mezarje i Kosica, ova tri se nalaze na Bokavićkom Brdu. Od starih mezarluka postojalo je jedno u Čajićima gdje danas postoji samo jedan mezar. Tu su pretežno sahranjivani Halilagići i Čajići do 30 godina XX vijeka, parcela se zove Podkućice, danas su to privatni posjedi u vlasništvu porodice Čajić. Drugo mezarje je bilo preko puta osnovne škole, parcela zvana Ajkina njiva, postojalo je do 70 godina kada je parcela zatrpana i poravnjana. Na toj parceli su bili stari veliki islamski nišani, po pričanju tu su i neki vojnici bili sahranjeni, nije poznato šta je bilo sa nišana, pretpostavljamo da su neki zatrpani. Osim ovih mezarluka postojali su i pojedinačni mezarovi koji se danas samo spominju u pričama. Najstariji nišani nalaze se na Bokavićkom Brdu, parcela zvana „Staro mezarje“. Porodice koje se ukopavaju na ovom mezarju su Hodžić, Karić i dr. Prilikom uređenja mezarluka Tutnjevac – Hodžići, stari nišani sakupljeni na jednu gomilu i vremenski možemo kazati da potiču iz osmanskog i austrougarskog perioda. U haremu džamije se nalazi mezarluk koji egzistira u zadnjih osamdesetak godina, ali je i ono gotov popunjeno. Tako da će se nakon njegovog popunjavanja nastaviti sahranjivanje na ostalim mezarjima.

Imami džamije u Bokaviću

Imami džamije Bokavići su bili Bećir ef. Hodžić zv. Bego, Šefket efendija Čičkušić⁸, Šaban ef. Omerkić⁹, Salko ef. Repeša, Nezir ef. Alihodžić, Zijad ef. Suljić i Mujo ef. Butković. U ovom radu osvrnuli smo se samo na prvog i trenutnog imama, jer za ostale postoje pisani tragovi u knjigama i islamskim časopisima, ali ćemo prikazati njihove fotografije.

Prvi imam Bokavićke džamije je bio rahmetli **Bećir ef. Hodžić zv. Bego** iz Bokavića. Rođen je 1882. godine u Bokavićima od oca Zejćira i majke Džemke. Svoje prvo znanje stekao je kod oca Zejćira koji je bio hodža. Ostao je upamćen da je svoju mualimsku i imamsku dužnost obavljao marljivo i savjesno od 1928 do 1952 godine. Kao mualim je obavljao dužnost u mektebu Hodžići i prije izgradnje džamije, kao i njegov otac. Međutim zbog problema sa sluhom tražio je da mualimsku dužnost obavlja neko drugi. Mještani ga pamte kao vrijednog i čestitog insana koji je pomagao svoj džemat u svakom smislu, a čitav svoj radni vijek je obavljao besplatno jer je poticao iz imućne porodice. Bio je dobar vaiz, održavao dersove, a poznao je i narodnu medicinu. 1902 godine sklopio je brak sa Aišom Muharemović i iz tog braka rodila su mu se dva sina Šaban i Ibrahim, i pet kćeri Najla, Ajša, Safija, Ajka i Džemila.

Pokušavajući da dokumentujemo gdje je završio školu, zbog nepostojanja dokumenata, nismo uspjeli, međutim u razgovoru sa njegovim unukom Hodžić Sadudinom¹⁰ i još nekim mještanima¹¹ potvrdili su, da je završio Behrambegovu medresu u Tuzli prije 1900 godine i da je postavljen za prvog imama.

Na ahiret je preselio 1953 godine, a ukopan je na mezarje "Tutljevac - Hodžići" u Bokavićima.

U periodu od 1938 do 1952 godine dužnosti mualima i upravitelja mekteba, obavljali su rahmetli Jusuf ef. Hasanhodžić, rahmetli Jakub ef. Mahovkić, te rahmetli Omer ef. Taletović i Jusuf ef. Smajlović. Takođe je povremeno ovu dužnost obavljao i Arapčić Haso. Ovi imami koristili su njegovu kuću za stanovanje. Rješenjem Ulema-medžlisa u Sarajevu broj 198/38 od 18 oktobra 1938 godine postavljen je za mualila i upravitelja mekteba u

⁸ Preporod

⁹ Glasnik VIS str.759

¹⁰ Razgovor sa Hodžić Sadudinom obavljen dana 4.4.2018 godine.

¹¹ Razgovori sa mještanima Bokavića obavljeni u periodu od decembra 2018 do avgusta 2019 godine nakon džuma namaza i to sa: Halilagić Idriz (1932), Halilagić hadži Ibrahim, Arapčić Jakub (1939), Hodžić Zaim (1935) a u kućnoj posjeti Arapčić Fikretu (1935).

Bokavićima, srez tuzlanski g. Hasanhodžić Jusuf ef., svršenik Behrambegove medrese u Tuzli.¹² Rješenjem Ulema–medžlisa broj 4515/39 od 5/VIII 1939 godine odobreno je Jakub ef. Mahovkić privremeno vršenje dužnosti mualima u Bokavićima, srez Tuzla.¹³

Šefket ef. Čičkušić

Šaban ef. Omerkić.

Salko ef. Repeša

Nezir ef. Alihodžić

Zijad ef. Suljić

Mujo ef. Butović

Hadži **Mujo ef. Butković** je rođen 24.04.1961. godine u Bašigovcima, općina Živinice, gdje je završio i osnovnu školu. Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu završava 1981 i odlazi na odsluženje vojnog roka. Nakon povratka 1983 godine obavlja dužnost imama u Donjim i Gornjim Ledenicama MIZ Gradačac, a 1986 prelazi u Huskiće MIZ Puračić. Od 1992 godine angažovan je kao imam, hatib i muallim u džematu Bokavići, MIZ Puračić u Lukavcu. U svom

¹² Glasnik IVZ Kraljevine Jugoslavije br. 11. 1938 god. str. 423

¹³ Glasnik IVZ Kraljevine Jugoslavije br. 9. 1939 god. str. 368.

radu kao mualima u džemata Bokavići nagrađivan je više puta. Učestovao je u svim važnijim projektima oko džamije i vakufa na području Bokavića.

U 1997. godini proglašen je za najboljeg mualima u BiH. 2010. godine dobitnik je općinskog priznanja općine Lukavac za unapređenje u nauci i kulturi i iste godine na nivou Muftiluka Tuzlanskog proglašen za najboljeg imama. U sklopu mektebskim takmičenja osvajao je dva puta prva mjesta na nivou Rijaseta BiH, dva puta na nivou Muftiluka TK te šest puta pojedinačno i ekipno na nivou Medžlisa Puračić. Oženjen je i otac tri kćerke.

LITERATURA:

1. *Arapčić, Sead, 2000: "Bokaviću zavičajju mili", vlastita naklada*
2. *Čović, Borivoj, 1955: „Preistorijski depo iz Lukavca“, Glasnik Zemaljskog muzeja, arheologija, Nova serija, sv.XI, 91-102, Sarajevo.*
3. *Handžić, Adem, 1975: Tuzla i njena okolina u XVI vijeku, Svjetlost, Sarajevo.*
4. *Handžić, Adem, 1986: Dva prva popisa Zvorničkog sandžaka iz 1519. i 1533. godine, ANUBiH i SANU, građa, knjiga XVI, Odjeljenje društvenih nauka, knjiga 22, Sarajevo.*
5. *Damir Halilagić, lična korespodencija, saznanja i posjedovanje fonda dokumenata, 2019*

*mr. sc. Damir HALILAGIĆ, B.Sc. eng.geol.
Elektroprivreda BiH d.d.-Sarajevo,
Subsidiary Mines "Kreka" d.o.o.-Tuzla
Mine "Sikulje" Lukavac*

MOSQUE IN BOKAVICI

Apstract: *The paper presents data on the mosque of the village of Bokavici, Lukavac municipality, Tuzla Canton. Its construction and reconstruction over a period of more than ninety years, as well as the imams who have performed their duties in the past, and are less known to the public.*

Keywords: *mosque, Bokavici, imams*

